

Oponenstký posudek na disertační práci Mgr. A. Hejdukové: Funkční kompetence jako cíl rozvoje ústního projevu ve výuce německého jazyka, Praha, PedF UK 2010.

Doktorandka Andrea Hejduková se ve své práci zabývá rozvojem ústního projevu ve výuce německého jazyka s tím, že se domnívá, že vyslovené závěry mohou mít obecnější platnost i pro ostatní živé cizí jazyky. Sdílím toto přesvědčení s autorkou.

Téma rozvoje ústního projevu v cizích jazycích je aktuální nejen u nás ale i ve světě řadu let. V českém prostředí však získalo nový akcent se zaváděním rámcových vzdělávacích programů, kde s důrazem na kompetence je váha funkčního užívání jazyka ještě zvýrazněna.

Práce v celkovém rozsahu 107 stran (počet stran bez příloh, anglického summary a rozsáhlé bibliografie s využitím řady zahraničních zdrojů) se skládá z teoretické části (72 s.) a výzkumné části (53 s.). Cenné jsou vyslovené zobecňující závěry s praktickými doporučeními pro výuku.

V teoretické části se Andrea Hejduková věnuje didaktickým aspektům rozvoje ústního projevu ve výuce cizího jazyka, začíná vymezením základních pojmů, pokračuje analýzou cílů výuky cizím jazykům, postavením ústního projevu mezi ostatními řečovými dovednostmi. Cenná je řada konkrétních podnětů pro výuku v kapitolách od organizačních forem vyučování (kap. 2.8), přes učební techniky napomáhající rozvoji ústního projevu (kap. 2.9), po úlohy a cvičení (kap. 2.10). Kapitola 2.11 o chybách v ústním projevu je pojata velmi kvalitně a moderně s kladenými vyššími nároky na učitele při poskytování zpětné vazby žákům, kdy má být zohledňována individualita žáka a situační kontext aktuálního ústního projevu. Celá analyticky pojatá teoretická část vychází z četné odborné literatury převážně německých autorů. Autorka tyto zdroje dovedně kriticky využívá.

K teoretické části mám jen drobné připomínky diskusního charakteru:

1) Nezvykle nadměrně je využíváno poznámek pod čarou. Vlastní text je sice úsporný a plynulý, ale řada postřehů z poznámek by si zasloužila být v hlavním textu (např. na s. 66 je nadpis kapitoly 2.11.3 a pod ním hned podnadpis 2.11.3.1, přičemž k nadpisu 2.11.3 je věnována obsáhlá poznámka pod čarou. Tento text by mohl být úvodním textem k celé kapitole 2.11.3.).

2) V některých částech by prospělo využití i českých obecně didaktických publikací. Např. práce Hany Kasíkové o kooperativním vyučování Kooperativní učení, kooperativní škola

(1997) nebo Kooperativní učení a vyučování (2001) by přispěly inspiracemi minimálně ke kapitole 2.8 o organizačních formách vyučování.

3) Ne úplně zřetelné mi přijde rozlišení mezi úlohami a hrami (kap. 2.10.3 a 2.10.4). Autorka si je tohoto problému vědoma, jak s oporou o jiné autory uvádí, že „hranice mezi úlohou a hrou je velmi neostrá“. Nicméně toto odlišení v práci činí a očekával bych preciznější zdůvodnění tohoto členění, např. co přináší, proč je užitečné.

Cílem empirické části je „pokusit se zjistit zda (a do jaké míry) má výuková metoda ve výuce cizím jazykům vliv na rozvoj dovednosti ústního projevu žáků v daném cílovém jazyce“. Z tohoto cíle byla odvozena hypotéza: „Výuková metoda stavějící do popředí funkční kompetenci je pro rozvoj dovednosti cizojazyčného ústního projevu žáků efektivnější než výuková metoda soustřeďující se především na ovládnutí jazykových prostředků“. K hledání odpovědi na platnost hypotézy byl zvolen „kvaziexperiment“ s následným porovnáním dvou ekvivalentních skupin. Dvě skupiny žáků byly vyučovány dvěma odlišnými výukovými metodami a následně byly zjišťovány jejich řečové dovednosti. V experimentální skupině vyučovala sama autorka disertační práce.

Určitým slabším prvkem výzkumu je, že v experimentální i kontrolní skupině bylo pouze 14 žáků. Počet žáků ve vzorku je tedy dosti nízký. Autorka si je tohoto nepříznivého faktu vědoma. Na druhou stranu je potřeba vyzdvihnout pečlivý metodologický přístup, který tuto slabost kompenzuje a samotné statistické testování hypotéz tento faktor zohledňuje tak, že výsledek není závislý na velikosti vzorku. Z metodologické pečlivosti bych vyzdvihl především následující momenty: pečlivý popis důvodů, proč je možné obě skupiny žáků pokládat za ekvivalentní (možná by nebyly na škodu i konkrétnější kvantitativní důkazy), detailní charakteristika obou výukových metod, která dovoluje určitou zobecnitelnost závěrů, analýza možných zkreslení zvoleného experimentálního uspořádání a jejich vypořádání, zvolený způsob hodnocení ústního projevu (s detailním popisem kritérií hodnocení, zácvkem hodnotitelů, „slepé“ nezávislé hodnocení dvojicí hodnotitelů, vyhodnocení výsledků zvlášť pro každého hodnotitele i pro jejich konsenzuální hodnocení), grafická prezentace výsledků i statistické vyhodnocení dílčích hypotéz v jednotlivých kritériích a diskusní povaha závěrů.

K empirické části mám 2 připomínky:

1) V popisu výukových metod v kap. 3.2.1 by se ještě autorka měla vyvarovat hodnotících soudů. Metoda v kontrolní skupině je již částečně hodnocena na základě analýz teoretické části. V empirické části by toto hodnocení patřilo až po výsledcích výzkumu.

2) Grafy na s. 97-99 jsou uvedeny i v příloze. Dvojití uvedení stejných grafů je nadbytečné. Pro přehlednost čtení grafů by pomohlo, kdyby na vodorovné ose nebyla čísla kritérií (označené ne úplně přesně jako kategorie), ale přímo jejich pojmenování.

Je potřeba vyzdvihnout, že autorka přiložila k práci CD s primárními daty a jejich postupným vyhodnocením. Překročila tím dosud zaběhlý standard v transparentnosti vědecké práce. Bylo by dobře, kdyby se tím stala vzorem i pro ostatní vědecké práce. Škoda jen, že jsou tato data ve formátu pdf a nikoliv v některém z tabulkových editorů (např. MS Excel), aby bylo možno s těmito daty efektivně dále počítat, případně provést kontrolu.

Závěrem

Cíl práce „přispět k řešení problematiky rozvoje ústního projevu ve výuce cizím jazykům“ se autorce podařilo splnit jak na teoretické úrovni, tak příspěvkem empirickými důkazy ve prospěch určité výukové metody. Chtělo by se dodat, že autorka k tomuto cíli přispívá i „osobním nasazením“ vlastní výukou žáků, protože sama vyučovala v experimentální skupině. Pro řešení empirické části zvolila adekvátní metodu určitého experimentálního uspořádání. Toto řešení není v současné české výzkumné praxi úplně běžné, je vhodné a autorka ho metodologicky dobře zvládla. Výsledky její práce jsou jistě významným příspěvkem k didaktice cizích jazyků. Jsou důkazem, že určitý, v práci dobře popsáný, způsob výuky lépe přispívá k rozvoji ústního projevu, přičemž ani kritéria gramatické správnosti a slovní zásoby nejsou touto výukovou metodou negativně postižena. Praktický potenciální dopad na zvýšení funkčních kompetencí našich žáků v cizích jazycích je zřetelný.

Disertační práce Andrey Hejdukové splňuje veškerá kritéria kladená na tento typ prací a doporučuji její kladné přijetí.

V Praze, 9.5.2010

PhDr. Martin Chvál, Ph.D.

Ústav výzkumu a rozvoje vzdělávání

PedF UK v Praze